

PITKÄN AIKAVÄLIN KANSALLINEN EU-STRATEGIA ILMASTO- JA ENERGIA-ASIOISTA

Hallitusohjelma

Hallitus laatii pitkän aikavälin kansallisen EU-strategian ilmasto- ja energia-asioista vaikuttamisen tehostamiseksi. EU-strategian tavoitteita on kuvattu sekä hallitusohjelman energiapolitiikkaa että ilmastopolitiikkaa koskevassa osuudessa.

Hallitusohjelman energiapolitiikkaa koskevan kohdan mukaan:

Hallitus toimii aktiivisesti Suomen erityispiirteiden huomioon ottamiseksi EU:n ilmasto- ja energiapäätöksissä. Energia- ja ilmastoasiat ovat enenevästi EU:ssa linjattavia asioita. Tätä varten laaditaan pitkän aikavälin kansallinen EU-strategia ilmasto- ja energia-asioista. Tavoitteena on vahvistaa Suomen mahdollisuuksia vaikuttaa EU-päätöksiin. Samalla helpotetaan sopeutumista ilmastopolitiikan vaatimuksiin ja lisätään mahdollisuuksia hyötyä ilmastohaasteista muun muassa ympäristö- ja energiateknologiaan perustuvan clean tech-toiminnan avulla. Suomi seuraa aktiivisesti EU-päätösten toteutumista eri jäsenmaissa.

Hallitusohjelman ilmastopolitiikkaa koskevan kohdan mukaan:

Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi hallitus laatii pitkän aikavälin ilmastopoliittisen EU-strategian. Suomen tulee vaikuttaa Euroopan unionin politiikkaratkaisuihin niin, että Euroopan unionin alaisten toimijoiden kilpailuasema säilyy kohtuullisena suhteessa alueen ulkopuolisiin toimijoihin eikä EU:n sisäinen kilpailutilanne vääristy.

Pitkän aikavälin kansallinen EU-strategia ilmasto- ja energia-asioista

1. Tavoitetila

Tavoitteena on vahvistaa Suomen mahdollisuuksia vaikuttaa EU:n ilmasto- ja energiapäätöksiin. Samalla helpotetaan sopeutumista ilmastopolitiikan vaatimuksiin ja lisätään mahdollisuuksia hyötyä ilmastohaasteista. Suomi toimii sen puolesta, että ratkaisut edistävät yhteisen sitoumuksen toteutumista ilmaston lämpenemisen rajoittamisesta enintään kahteen asteeseen.

2. Strategiassa tarkasteltavia kysymyksiä

Mikä on ilmasto- ja energiapolitiikan kokonaisuus EU:ssa?

EU:ssa vuodelle 2020 asetetut päästövähennystavoitteet ja uusiutuvan energian käytön lisäämistä koskeva tavoite on sisällytetty lainsäädäntöön (ns. ilmasto- ja energiapaketti). Energiatehokkuustavoitteen saavuttamiseksi komissio on antanut äskettäin ehdotuksen

energiatehokkuusdirektiiviksi. EU on myös päättänyt ehdollisesta siirtymisestä – 30 %:n päästövähennykseen. Ilmasto- ja energiatavoitteiden (20/20/20) saavuttaminen on yksi Eurooppa 2020-strategian päätavoitteista, mutta uusia päästövähennys- ym. tavoitteita ei strategiassa asetettu. Eurooppa 2020 strategian puitteissa on viime aikoina annettu useita ilmasto- ja energiapolitiikkaa koskevia tiekarttoja ja strategioita. Näitä ovat tiekartta vähähiiliseen talouteen siirtymisestä vuoteen 2050 mennessä, energiatehokkuussuunnitelma, liikenteen valkoinen kirja ja resurssitehokkuustiekartta. Syksyn aikana on komissiolta tulossa myös energiatiekartta 2050. Edellä mainittujen lisäksi ilmasto- ja energiasektoreilla on annettu tai ollaan valmistelemaan useita lainsäädäntöhankkeita, tiedonantoja tms. Suomen kannalta on erityisen tärkeä ns. nieluja koskeva komission tiedonanto. Komissio harkitsee myös ehdotuksen antamista biomassan kestävyyskriteereistä. Ilmastopolitiikan tavoitteet näkyvät enenevässä määrin myös muilla politiikkalohkoilla (kuten T&K&I –politiikassa) sekä rahoituskehysten valmistelussa. Lisäksi kantojen koordinointi ja osallistuminen kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin on merkittävä osa EU:ssa tehtävää ilmastotyötä.

- *Kuvataan voimassa oleva EU:n ilmasto- ja energiapolitiikkaa koskeva lainsäädäntö sekä komission julkaisemat tiekartat ja muut hankkeet pääpiirteissään. Painopiste strategian tarkastelussa on kuitenkin tiekartoissa ja niiden pohjalta valmisteltavassa lainsäädännössä ja muissa hankkeissa, jotka linjaavat EU:n ilmasto- ja energiapolitiikkaa pitkällä aikavälillä.*

Miten Suomi asemoituu EU:ssa?

Suomen mahdollisuuksiin vaikuttaa EU-päätöksiin vaikuttaa se, miten Suomi asemoituu EU:n sisäisessä keskustelussa ja mitkä maat ovat liittolaisiamme. Koalitiot eivät välttämättä ole samoja eri politiikkalohkoilla ja usein ne syntyvät myös yksittäisten kysymysten ympärille. Luontevia kumppaneita ja liittolaisia ovat yleensä ne maat, joilla on ilmasto- ja energiapolitiikassa samanlaiset edellytykset ja/tai tavoitteet. Toisaalta kansallisilla ilmasto- ja energiapolitiikan päätöksillä voi olla merkittävä vaikutus myös EU-tasolla, erityisesti silloin kun on kyse isoista jäsenmaista.

- *Selvitetään muiden EU:n jäsenmaiden ilmasto- ja energiapolitiikan keskeiset linjaukset ja tarkastellaan Suomen asemoitumista EU:n tasolla vaikuttamisen sekä hallitusohjelman asettamien tavoitteiden valossa.*

Mitkä tekijät vääristävät kilpailuasemaa? Miten Suomi voi hyötyä ilmastohaasteista?

Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiikan keskiössä on globaaliin ilmastohaasteeseen vastaaminen ja talouskasvun tukeminen. EU:n ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteiden ja päätösten suhde EU:n ulkopuolisten maiden tilanteeseen nähden on keskeistä kilpailuaseman säilyttämisessä. Globaalit ratkaisut edesauttavat sitä, että toimijoiden kilpailuasema säilyy kohtuullisena alueen ulkopuolisiin toimijoihin nähden. Yhtenäiset toimet EU:ssa tasaavat sisäistä kilpailutilannetta. EU:n sisäisen kilpailutilanteen kannalta on Suomelle tärkeää myös se, miten kansalliset erityispiirteemme pystytään ottamaan huomioon EU:n päätöksenteossa. Suomen erityispiirteet liittyvät muun muassa ilmastoomme, sijaintiimme, teolliseen rakenteeseemme ja energian tuotantoomme.

Ilmastohaasteisiin vastaaminen luo mahdollisuuksia myös kasvulle, mikä on tärkeää erityisesti tarkasteltaessa pitkän aikavälin tavoitteita ilmasto- ja energiapolitiikassa. Hallitusohjelmassa todetaan, että ympäristö- ja energiateknologian uusien sovellutusten käyttöönottoon liittyy suuri kasvun ja uusien työpaikkojen potentiaali sekä kotimaan markkinoilla että viennissä. Panostamalla ilmasto- ja ympäristötekniikan sekä energiatehokkaan teknologian tutkimukseen, tuotekehitykseen ja soveltamiseen sekä alan palveluihin ja osaamiseen vahvistetaan Suomen kilpailukykyä maailmalla ja Suomen mahdollisuutta kehittyä vähäpäästöisten ratkaisujen kärkimaaksi.

- *Tarkastellaan yleisellä tasolla Suomen kilpailuasemaan vaikuttavia tekijöitä EU:n ilmasto- ja energiapolitiikassa ja toisaalta mahdollisuuksia hyötyä ilmastohaasteista sekä mahdollisuuksia vaikuttaa EU:n päätöksentekoon näiltä osin.*

Miten ennakointia ja vaikuttamista vahvistetaan?

EU:ssa ilmasto- ja energiapolitiikkaa käsitellään ja siitä päätetään useilla eri päätöksentekotasolla. Keskeisiä kysymyksiä on jo vuosien ajan linjattu Eurooppa-neuvostossa. Ministerineuvoston työssä ympäristö- ja energianeuvostot ovat keskeisimpiä, mutta myös muissa neuvostokokoonpanoissa tehdään ilmasto- ja energiapolitiikan kannalta tärkeitä päätöksiä. Myös komitologiamenettelyssä tehtävät päätökset voivat olla merkitykseltään ja vaikutuksiltaan suuria.

Tehokas vaikuttaminen edellyttää, että Suomen kannoista päätetään riittävän ajoissa, jotta ne voidaan saattaa muiden EU-tahojen tietoon lainsäädännön ym. valmistelun varhaisessa vaiheessa. Vaikuttamistyö ja aloitteellisuus EU-toiminnassa vaativat myös riittävät resurssit. Suomen kannat EU-työhön on valmisteltu hyväksymällä keskeiset sisältölinjaukset EU-ministerivaliokunnassa niin Eurooppa-neuvoston, ministerineuvostojen samoin kuin joissain tapauksissa myös komitologiassa tehtävien päätösten osalta ja eduskunnan osallistuessa kannanmuodostukseen. Vaikuttamista on priorisoitu hyväksymällä ns. avaintavoitteet, joista ilmastoasiat ovat olleet yksi. Kantojen eteenpäin viemiseksi ja paremman vaikuttavuuden takaamiseksi on pyritty yhä parempaan ennakointiin. Vaikuttaminen komissioon on tällöin keskeistä. Neuvostossa tehtävän vaikuttamistyön ohella on Euroopan parlamenttiin vaikuttamista tehostettu. Vaikuttamistyö on jatkuvaa ja ministeriöt ovat vastuussa omaan toimialaansa kuuluvien asioiden osalta tehokkaasta vaikuttamisesta.

- *Tarkastellaan EU:n ilmasto- ja energiapolitiikan päätöksentekoa ja vaikuttamismahdollisuuksia ja –tapoja eri päätöksentekotasolla ja kaikki keskeiset toimijat (komissio, neuvosto, Euroopan parlamentti, jäsenmaat) huomioon ottaen.*

Mitkä ovat Suomen tavoitteet pitkällä aikavälillä EU:n ilmasto- ja energiapolitiikkaan vaikuttamisessa?

Vuoden 2020 päästövähennystavoitteiden osalta keskeinen kysymys on EU:n mahdollinen siirtyminen tiukempaan päästövähennystavoitteeseen. Lisäksi ilmasto- ja energiapaketin toimeenpanossa voi olla Suomen kannalta isoja kysymyksiä, kuten esimerkiksi mahdollinen nielujen liittäminen osaksi ilmasto- ja energiapakettia. Näihin kysymyksiin jouduttaneen ottamaan kantaa EU:ssa jo vuoden 2012 alkupuoliskolla.

EU keskustelee vuoteen 2050 ulottuvista pitkän aikavälin päästövähennystavoitteista ja energiapolitiikan tavoitteista komission esittämien tiekarttojen pohjalta. Komission tiedonantojen ja lainsäädäntöehdotusten sekä niistä käytävien keskustelujen pohjalta määritetään Suomen kannalta keskeiset kysymykset EU:n ilmasto- ja energiapolitiikassa. Kansallisen energia- ja ilmastostrategian päivityksen on tarkoitus valmistua vuoden 2012 loppuun mennessä. Sen valmistelussa hahmotetaan mahdollisia ongelmakohtia Suomelle. Strategian valmistelussa otetaan huomioon myös muut hallitusohjelmaan sisältyvät ilmasto- ja energiapolitiikan hankkeet.

Kannanmuodostus EU:ssa esillä oleviin lainsäädäntö- ja muihin hankkeisiin tapahtuu normaaliin tapaan ministeriöiden työnjaon mukaisesti. EU-strategiaan priorisoidaan Suomelle tärkeistä neuvottelu- ja muista kysymyksistä vaikutuksiltaan tai muutoin kaikkein keskeisimmät, joihin pyritään erityisesti vaikuttamaan. Suomen neuvottelutavoitteet EU:ssa linjataan näissä kysymyksissä.

- *Identifioidaan Suomen kannalta keskeisiä kysymyksiä EU:n ilmasto- ja energiapolitiikassa pitkällä aikavälillä.*
- *Valitaan Suomen kannalta tärkeimmät asiat, joihin tulee erityisesti vaikuttaa ja linjataan Suomen tavoitteet näissä kysymyksissä.*

3. Strategian valmistelu ja aikataulu

Valtioneuvoston EU-sihteeristö vastaa strategian valmistelusta. Strategia tehdään yhteistyössä asianomaisten ministeriöiden kanssa ja valmistelussa tukeudutaan ministeriöiden tuottamiin selvityksiin, muistioihin ja muuhun materiaaliin. Strategia hyväksytään EU-ministerivaliokunnassa ja siinä tehtäviä linjauksia voidaan lisäksi käsitellä tarpeen mukaan EU-ministerivaliokunnassa valmistelun aikana. Sen valmistelussa käytetään myös yhdysverkostoa, jossa ovat edustettuina kaikki keskeiset ministeriöt.

EU-strategia liittyy tiiviisti muihin hallitusohjelman mukaisesti tehtäviin ilmasto- ja energiastrategioihin ja hankkeisiin, joten aikataulu tulee sovittaa niiden mukaiseksi. Luontevinta olisi, että EU-strategia valmistuisi vuoden 2012 loppuun mennessä, mikä on asetettu tavoitteeksi myös kansallisen energia- ja ilmastostrategian päivitykselle.

Suomen kanta EU:n mahdolliseen siirtymiseen 20% päästövähennystavoitteesta 30%:iin vuoteen 2020 mennessä valmistellaan YM:n toimesta. Selvityksessä tarkastellaan tavoitteen muuttamisen aiheuttamia kustannusvaikutuksia, ympäristö- ja yhteiskunnallisia hyötyjä, vaikutuksia kilpailukykyyn ja yhteensopivuutta kahden asteen tavoitteen kanssa huomioon ottaen muiden EU-maiden sitoumukset. Valmistelutyötä käsitellään ministeriöiden välisessä virkamiestason energia- ja ilmastopoliittisessa yhdysverkossa. Ympäristöministeriö vie päätösesityksen EU-ministerivaliokuntaan, jota ennen asia keskustellaan energia- ja ilmastopoliittisessa ministerityöryhmässä. EU-ministerivaliokunta linjaa asiasta osana VNK:n valmistelemaa kansallista EU-strategiaa ilmasto- ja energia-asioista. Valmisteilla olevaan energia- ja ilmastostrategiaan sisällytetään myös tarkastelut molemmista päästövähennystavoitteista vuoteen 2020.